

NOA festivalis
„KOKYBIŠKIAUSIŲ RECENZIJŲ VERSIJOS“

Viktorija Smolskaitė
„Pusiausvyrai užliejus“

2018 m.

Pusiausvyrai užliejus

2018 m. balandžio 15 d. į kamerinę Menų spaustuvės salę sugūžėjo pirmieji VII Naujosios Operos Akcijos festivalio žiūrovai – poilsiautojai palaidūnai, švelnių jūros kvapų išsiilgę darboholikai, kelrodžių šviesulių ieškotojai ar pamišėliai Virginios Woolf gerbėjai. Tokį margą smalsių vilniečių būrį jau kurį laiką masino Klaipėdos muzikinio teatro užsakymu pastatyta šiuolaikinė opera „Į švyturį“ pagal to paties pavadinimo Virginios Woolf romaną. Ir štai vienam vakarui šalies sostinė paskendo švelniai trūkčiojančios raudonos akutės šviesos vilnyse (žybt žybt), sūraus vėjo gūsiuose. Panerkim dar akimirkai...

Tik be skubos, lėtai, nesudrumsčiant vandenų... Ir taip nebyliai išreiškiant prielankumą operos autorėms: kompozitori Ritai Mačiliūnaitei, režisieri Loretai Vaskovai bei libreto autorei Gabrielei Labanauskaitei-Dienai, kurios supras šį romumą it padėką, už lengvai į žiūrovus (už žiūrovų) ištekėjusią jų ilgakasę dukrą. Iš tiesų operos kasos žvilgėjo švyturio šviesoje, vinguriavo garso bangomis, jų atšvaitai mirgėjo atlikėjų akyse, kas byloja apie autorių personalių disciplinų išmanymą ir kartu kolektyvinio darbo dermę.

Nepaslaptis, jog vienas pagrindinių šiuolaikinės operos siekinių yra pamažu trinti žanrines ribas ir ieškoti būdų susišnekėti tarpdisciplininėje plotmėje, bet tai ne baigtinis procesas, todėl tinka pasakyti, kad opera „Į švyturį“ žengtelėjo svarbų žingsnį. Pavadinti ją dideliu būtų akiplėšiška, bet jo kryptis – tai esminis teigiamas šiuolaikiškumo sąvokos kitimo (kartu ir NOA festivalio indėlio) rodiklis. Tiesa, logiška būtų sukritikuoti ir paprieštarauti, turint omeny, jog, kaip ir būdinga tradicinėms operoms, ši susilaukė dėmesio būtent dėl kompozitorės triūso (už muziką šiai operai Rita Mačiliūnaitė nominuota „Auksiniam scenos kryžiui“), tačiau būtina pripažinti, kad čia atsakyta muzikinės tironijos. Šiuolaikinei operai visuomet būdinga autorių galių pusiausvyros problema, bet šįkart režisūriniai sprendimai buvo pajėgūs konkuruoti, gal tiksliau, ataidėti muzikinius. Tik libreto raiška žymiai nusileido oponentams, bet čia reikia nepamiršti operinio dainavimo specifikos, kuri nori nenori reikalauja minties aiškumo, minimalumo, balsių gausos, todėl libreto autorės rankos lieka maloniai apraizgytos.

Kūrėjos atliko drąsų judesį laike: sukūrė šiuolaikinę, dabarties laiką atspindinčią operą pagal XX a. pradžios modernizmo klasikos šedevrą – Virginios Woolf romaną „Į švyturį“. Tarsi suliejo dvi netapačių krūvių naujovės sąvokas, besiskleidžiančias skirtinguose amžiuose, susitelkdamos ne į jų tarpusavio trintį, o išryškindamos naujoviško mąstymo bendrąją problematiką. Nesunku pastebėti, jog šiandienos visuomenė turi šiuolaikinio meno (tapusio provokacinių eksperimentų sinonimu) fobiją, kai iš tiesų jis tėra nuoroda į esamą laiką, savaime niekaip nesusijusį su meno stebėtojo kantrybės ar pakantumo išbandymu. Ir lygiai taip pat literatūros kūrinys „Į švyturį“ kadaise rodėsi esąs provokatyvus: įmantri, vingri rašymo stilistika, giliai psychologizuoti personažai, kvestionuojamos tradicijos bei Viktorijos laikų harmonija. Be galo įdomus pasirinkimas, atrodo, klasika tapusį kūrinį apvilkti vis dar baidančiais XXI a. drabužiais. Tikriausiai, įdomus ir pergalingas.

Štai čia atsiveria ir teigiamos daugiaautorinio, savų sričių profesionalų bendro kūrybinio darbo pusės. Viena vertus, keistas ir naivus atrodo operos statymas pagal šitaip kalbiškai sudėtingą literatūros šedevrą (turint omeny jau minėtą libreto ribotumą), kita vertus, taip atsiranda galimybė vienai disciplinai užkamšyti kitos skyles. Šiuo atveju žodinė raiška librete buvo supaprastinta iki minimumo, tačiau ją tvindė muzikinės jausenos: žaidė kontrastas tarp elektronikos šaltumo ir instrumentinio ansamblio gyvybės, dėmesį kaustė įvairios dainavimo/kalbėjimo manieros, detalizuojančios personažų paveikslus, fonogramose skambėję balsiniai piešiniai kūrė jautrius emocinius poskonius (taip būdingus Virginios Woolf stiliui).

Čia nuodėmė būtų nepaminėti režisierės indėlio – raktininkės, kantriai klibinusios durų į painias kūrinio prasmes spyną. Šeimos drama ir centriniai įtampos taškai atskleisti subtiliomis detalėmis. Pirmiausia minėtina išradingai pasirinkta kamerinės aplinkos forma – žiūrovai, susėdę į tribūną, stebi teniso korte besirutuliojantį veiksmą – iš pažiūros lėti ramūs personažai paradoksaliai kuria kibirkščiuojančios kovos būseną, teniso tinklas viduryje tampa vyro-moters, tėvo-sūnaus, seno-naujo konfrontacine linija. Pasirinkto žaidimo logika paprasta – siekiama nugalėti priešininką. Pirmieji galynėjimosi ženklai matyti konfliktiškame tėvo-sūnaus santykiyje. Mažametis berniukas simboliškai žaidžia su kamuoliu, o tėvo, gerbiamo profesoriaus, sutelkties tašku, kaip žinių šaltiniu, tampa teniso kamuoliukas. Nepaisant judviejų tarpusavio įtampos, jiems parinkta vienoda išraiškos priemonė tarsi leidžia nujausti taikingą konflikto baigtį. Taip pat atspindėta trintis tarp ponios, aštuonių vaikų motinos, atstovaujančios tradicijai bei grožiui, ir vėjavaikiškos feministinių pažiūrų dailininkės. Jos geba žavėtis ir baidytis viena kitos tuo pačiu metu ir dailininkei perėmus ponios galvą puošusią gėlių karūną išryškėja moteriško prado linija, neperskrodžiama pažiūrų skirtybės.

Trys motinos jūros sūrime dukters plaukus kedeno, ilgai švelniais pirštais šukavo vulfiškas raizgalynes, supynė kasas, surišo neonu švytinčiom gumytėm. Ir kvepia dabar raudonoj šviesoje – žybt žybt...

Išnirkim akimirakai.